GuyAI
מבית GOOL בגרויות

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: חורף תשפ"ה, 2025
מספר השאלון: 22261
קובץ: תשובות סופיות

היסטוריה

שאלון 22261

הוראות לנבחן

משך הבחינה: שלוש שעות.

מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.
יש לענות על שאלה אחת מן הפרק הראשון – מלחמת העולם השנייה והשואה – חובה – (1×34) – 34 נקודות.
יש לבחור בשניים מן הפרקים השני, השלישי והרביעי, ולענות על שאלה אחת בכל פרק שבחרתם – (2×33) – 66 נקודות.
סך הכול – 100 נקודות.

חומר עזר מותר בשימוש:
1. ספר הלימוד שאושר בנושא מלחמת העולם השנייה והשואה, ספר הלימוד שאושר בנושא לאומיות וציונות וספר הלימוד שאושר בנושאים המאבק על הקמת מדינת ישראל וסוגיות נבחרות בתולדות מדינת ישראל. הספרים יכולים להיות מסומנים במדגש (מרקר) או בעיפרון, אך בלי הערות בכתב. אפשר לציין תקופות או נושאים באמצעות מדבקות (סימניות) הבולטות מן הספר.
2. עותק מודפס של כותרות יחידות ההוראה "איך יכול אדם".

שימו לב: בסעיפים שבהם יש להביא מקור מסֵפר הלימוד, יש לכתוב את שם הספר, את שם ההוצאה לאור ואת מספר העמוד שבו נמצא המקור.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה. כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.
השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.
נספחים: לשאלה 4 (מודעה), לשאלה 5 (תמונה).

בהצלחה!

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

תשובות סופיות

פרק ראשון – מלחמת העולם השנייה והשואה (34 נקודות)

שאלה 1

א. מקור 1 – שיתוף הפעולה הושג באמצעות תעמולה וטיפוח הערצה להיטלר: מפגני ראווה של עוצמה ("דגלים ארוכים עם צלב הקרס", מדים חומים והפגנות) שהקנו תחושת ביטחון, גאווה ושייכות ("שאני שותף לעַם חזק"); נאומי היטלר ברדיו וביומני הקולנוע ("המונים הריעו לו"); חינוך בלתי פורמלי – סוכריות עם צלב קרס, הצטרפות ל"היטלר יוגנד".
מקור 2 – שיתוף הפעולה הושג באמצעות טרור נגד מתנגדים פוליטיים (פיצוץ אספות בחירות, רציחות, שריפת בית של משפחה סוציאל־דמוקרטית), הוראת הירי של גרינג, וחקיקה שביטלה זכויות וחירויות לאחר שריפת הרייכסטאג – והציבור השלים והתרגל ("עסקים כרגיל", קיבלו "כעֵדר").
זהות הדובר: מקור 1 – ילד יהודי בן 8, מתאר מנקודת מבט תמימה וחסרת פרספקטיבה את ההתרשמות מן העוצמה ומן הסמלים, ואף קנאה בחבריו. מקור 2 – משפטן גרמני לא־יהודי, מבוגר ומשכיל, מתנגד לנאצים שעזב את גרמניה – מתאר בעין ביקורתית ואירונית את הטרור, את הפגיעה בחוקה ואת ההשלמה העדרית של הציבור.

ב. מאפייני היהודי בדימוי הנאצי (3): גזע נחות וטפיל, שחי על חשבון גזעים אחרים ו"מרעיל" את דמם; מקור הרוע וההרס, אויב מסוכן שחותר לשליטה עולמית באמצעות השתלטות כלכלית והפצת רעיונות אוניברסליים (ליברליזם, הומניזם, סוציאליזם); מזוהה עם הבולשביזם/הקומוניזם (וגם עם הקפיטליזם); תכונותיו בתורשה ואינן ניתנות לשינוי.
מקור מספר הלימוד: למשל העיתון "דר שטירמר" – קריקטורות והסיסמה "היהודים הם אסוננו" בתחתית עמוד השער – והסבר כיצד הוא מבטא את הדימוי.
השפעה: הפלישה לברית המועצות (22 ביוני 1941) הוצגה כמלחמת השמדה נגד "הבולשביזם היהודי"; היהודים זוהו עם האויב הקומוניסטי, ולכן רצח היהודים בשטחי ברית המועצות היה חלק מחיסול הקומוניזם (האיינזצגרופן); כיבוש "מרחב המחיה" במזרח חייב "טיהור" מן הגזע היהודי, אויב הגזע הארי.

שאלה 2

א. בקטע: גירוש המשפחה מביתה והחרמת הבית למגורי חיילים גרמנים ("והפכו את הבית ברחוב עלי ביי 58 לקסרקטין"); עבודת כפייה ("והגברים נאלצו ללכת בכל יום לעבודת כפייה"); סכנה פיזית לחייהם ("שהם נתונים בסכנה גדולה").
שתי נקודות דמיון לפולין מייד אחרי הכיבוש (1939): גיוס יהודים לעבודות כפייה; הקמת הנהגה יהודית שנכפתה עליה האחריות לביצוע הוראות הגרמנים (ועד יהודי בתוניס – יודנראט בפולין); (גם: החרמת רכוש, קנסות ונישול כלכלי; מינוי ממונה מטעם האס־אס – ולטר ראוף בתוניסיה).
הגורם לדמיון: האידאולוגיה הנאצית ראתה ביהודים, בכל מקום שבו הם חיים, חלק מן היהדות העולמית – האויב הגזעי המרכזי – ולכן הופעלה כלפיהם מדיניות כוללת אחת.

ב. דפוס ההתייחסות: הצלה ועזרה – אנשים לא יהודים שסיכנו את עצמם כדי לעזור ליהודים. בקטע: חאלד עבד אל־ואהאב, בן למשפחה ערבית מכובדת, הזהיר את המשפחות ("שהם נתונים בסכנה גדולה"), הבריח אותן בלילה והסתיר 25 איש בחווה של משפחתו עד תום הכיבוש הגרמני.
ההבדל: "הפתרון הסופי" לא יושם בצפון אפריקה – רוב היהודים שם נשארו בחיים, בעוד שבאירופה הכבושה נרצחו מיליונים.
סיבה (אחת): כיבוש קצר (כשישה חודשים, נובמבר 1942–מאי 1943) לעומת שנים בפולין; או המצב בחזית – התקדמות בעלות הברית; ריחוק ממחנות ההשמדה; שיתוף פעולה מועט של האוכלוסייה המקומית; מעט אנשי אס־אס במקום.

שאלה 3

א. שלוש מטרות: לנתק ולבודד את היהודים מן האוכלוסייה הסובבת ומן העולם החיצון (המטרה המוצהרת – למנוע "השפעה מזיקה" של יהודים: מחלות, שוק שחור); לנשל את היהודים מרכושם ולנצלם לעבודות כפייה; לרכז את היהודים כשלב ביניים לקראת "פתרון" בעיית היהודים ולאפשר פיקוח יעיל עליהם; להחליש ולהכחיד אותם בהדרגה (רעב, מחלות).
תנאי החיים שסייעו: חומה/גדר ושמירה בשערים – בידוד ופיקוח; צפיפות, הרעבה ותנאי תברואה גרועים – החלשה ותמותה; עבודות כפייה ויודנראט ומשטרה יהודית – ניצול ופיקוח.
התמודדות: פיזית – למשל מטבחים ציבוריים (מפעלי עזרה), הברחת מזון, בתי חולים ומפעלים; רוחנית – מקור מספר הלימוד, למשל ארכיון "עונג שבת" של עמנואל רינגלבלום בגטו ורשה.

ב. טענת שפאר: תוכנית היטלר לפתוח בפברואר 1945 במתקפת נגד נרחבת נגד ברית המועצות בגזרת הבלקן הייתה מנותקת מן המציאות וחסרת כל סיכוי – אשליה ("בכישרונו המדהים [של היטלר] לראות מהרהורי ליבו ולהאמין באשליות שהוא עצמו טיפח"; "שיקולי תעתועים [אשליות] תלושים לחלוטין מן המציאות").
שתי עובדות: בשנתיים האחרונות נחל צבא גרמניה תבוסה מתמשכת בכל החזיתות – למשל: המפלה בסטלינגרד (פברואר 1943) והנסיגה במזרח; פלישת בעלות הברית לנורמנדי (יוני 1944); הצבא האדום כבש את מדינות הבלקן (רומניה, בולגריה, יוגוסלביה, הונגריה); כישלון קרב הבליטה (סוף 1944); הפצצות בעלות הברית על ערי גרמניה ותעשייתה.

פרק שני – לאומיות וציונות (33 נקודות)

שאלה 4

א. מטרות: שחרור מכובש זר ו/או איחוד – מימוש זכות ההגדרה העצמית והקמת מדינה עצמאית לבני הלאום; גיבוש הזהות הלאומית המשותפת וביסוסה בקרב בני הלאום (שפה, תרבות, היסטוריה).
פעולות (אחת + מקור): מאבק צבאי נגד שליטים זרים/מקומיים (למשל מסע האלף של גריבלדי, 1860); איחוד יחידות פוליטיות; כריתת בריתות עם מעצמות; טיפוח שפה, ספרות, היסטוריה וסמלים לאומיים; הקמת מערכת חינוך לאומית; הקמת מוסדות ותנועות נוער; גיוס כספים.
מקור מספר הלימוד: למשל "נאומים אל האומה הגרמנית" של פיכטה (1807–1808) – הקניית תודעה לאומית באמצעות חינוך.

ב. שתי מטרות במודעה (מתוך): כיבוש העבודה – הגשמת הציונות באמצעות עבודה עברית ("כל הבנאים והמסתתים ושאר פועלים עברים"); קידום ההתיישבות העירונית העברית – הקמת שכונה עברית חדשה ("ובתים באחזת בית ביפו", ראשית תל אביב); חינוך עברי־לאומי – בניין הגימנסיה העברית ("לבנין הגמנסיה"); תחיית השפה העברית – המודעה כתובה בעברית.
מטרה נוספת ושתי פעולות: למשל כיבוש השמירה – הקמת "בר גיורא" (1907) והקמת "השומר" (1909); או התיישבות חקלאית – מושבות, החווה בכנרת, דגניה (1910), הקרן הקיימת לישראל; או פיתוח תרבות עברית; או הקמת מפלגות פועלים.

שאלה 5

א. בתמונה (שניים מתוך): דת משותפת – במרכז עומד איש דת נוצרי־אורתודוקסי ועל חזהו צלב, ומוביל את ההכרזה; סמל משותף – דגל בצבעי הלאום (אדום, כחול, לבן) מונף מעל ההמון; מסורת – הנאספים לבושים בגדים מסורתיים־עממיים; היסטוריה/עבר משותף – התמונה מתעדת אירוע היסטורי, ההכרזה במאי 1848; שפה משותפת – המסמך הכתוב שבידי איש הדת.
שני מאפיינים נוספים: זיקה לטריטוריה שבני הלאום רואים בה מולדת; מטרה משותפת – הרצון לחיות יחד במסגרת מדינית־לאומית (וגם: עקרונות פוליטיים משותפים).

ב. שלושה מאפיינים (מתוך): משכילים, בני המעמד הבינוני, עיתונאים וסופרים; מנהיגות המבוססת על כישורים ולא על ייחוס או מסורת; מנהיגים כריזמטיים שהאמינו בכוחם לשנות את המציאות וגיבשו תוכניות לשינויה; שימוש בכלים מודרניים לגיוס ההמונים.
הרצל: משכיל – דוקטור למשפטים, עיתונאי (כתב "נויה פרייה פרסה" בפריז), סופר ומחזאי, בן למשפחה בורגנית בלי ייחוס מיוחד; כריזמטי ונחוש, שהאמין בכוחו לשנות את המצב ("אם תרצו אין זו אגדה") והציג תוכנית מפורטת ("מדינת היהודים", תוכנית באזל); הפיץ את הרעיון בכלים מודרניים – ספר, עיתון ("די ולט"), קונגרסים, דיפלומטיה מול שליטי המעצמות.
מקור מספר הלימוד: למשל קטע מ"מדינת היהודים" (1896) – תוכנית מפורטת ואמונה ביכולת לשנות את המציאות.

שאלה 6

א. דוגמה – איטליה. מעצמה: צרפת סייעה – בימי נפוליאון השלישי כרת קאבור ברית עם צרפת (פלומבייר, 1858), וב־1859 נלחמו צרפת ופיימונטה באוסטריה (מג'נטה, סולפרינו) ולומברדיה סופחה לפיימונטה.
(או: אוסטריה עיכבה – שלטה בצפון איטליה ובדרומה סייעה לשליטים, וסירבה להעניק לה עצמאות; פרוסיה – תבוסות אוסטריה (1866) וצרפת (1870) סייעו לאיטליה להשלים את האיחוד.)
גורם אחר: הכריזמה של גריבלדי ומסע האלף (1860); או: הגותו של מאציני; כוחה של פיימונטה; גורמים מעכבים – הכנסייה הקתולית, פיצול בין צפון לדרום, מחלוקות בין המהפכנים.

ב. ההישג: הכרה רשמית של מעצמה (בריטניה) ביהודים כלאום ובזכותם לבית לאומי בארץ־ישראל ("הכריזה האדירה שבמדינות העולם שהיא מכירה רשמית בקיום האומה העברית"; "היא הכירה בקיומנו כאומה ואישרה את זכותנו לארץ"), והתחייבות בריטית לסייע בהקמתו ("ומתחייבת לסייע להקמת הבית הלאומי שלה").
תרומת הפעילות הציונית: בשני אפיקים – ההתיישבות בארץ־ישראל ("35 שנים של מפעל חלוצי") והסברה והפצה של הרעיון הציוני ("20 שנים של הסברה לאומית מדינית") – שהניחו את התשתית להכרה בזכותה של התנועה למדינה.
נימוק (שתי פעולות מתחומים שונים): תחום מדיני־הסברתי – הקונגרס הציוני הראשון ותוכנית באזל (1897), הפעילות המדינית של הרצל, פעילות ויצמן מול ממשלת בריטניה; תחום ההתיישבות – העליות, רכישת קרקעות, הקמת מושבות, קבוצות (דגניה 1910) ותל אביב (1909).

פרק שלישי – המאבק על הקמת מדינת ישראל (33 נקודות)

שאלה 7

א. תוצאות מיידיות (3): עשרות הרוגים (91) – ערבים, יהודים ובריטים, עובדי המשרדים ועוברי אורח, ופצועים רבים; נזק כבד לרכוש (האגף שבו שכנו מזכירות ממשלת המנדט והמפקדה הצבאית הבריטית נהרס); גינוי חריף של העיתונות ושל ממשלות בעולם, ופגיעה באהדה לציונות; העמקת הקרע בין המחתרות ופירוק "תנועת המרי העברי".

מקור 1: הפיצוץ יוביל להחרפת המדיניות הבריטית כלפי היישוב ("עוד ישביעונו תמרורים [ימררו את חיינו] בגללו"); המאבק יהיה ארוך, ויש להמשיך בו בתחומי פעולה אחרים – העפלה והתיישבות ("ללא דיכוי בכל השטחים [התחומים], תוך אפיקי פעולה מתרחבים").

מקור 2: הפיצוץ יקדם את הניצחון – יביא את דעת הקהל ואת ההנהגה בבריטניה להכרה שאין טעם להמשיך בדיכוי ("כל מעשי הדיכוי של הממשלה היו לשווא").

סיבה להבדל: הגוף שפרסם – מקור 1 בעיתון של ההגנה, שלא ביצעה את הפעולה וגינתה אותה ודגלה במאבק בדרכים אחרות; מקור 2 בעיתון האצ"ל, שביצע את הפעולה ומצדיק אותה. (או: מועד הפרסום – מקור 1 שבוע אחרי, תחת רושם הגינויים; מקור 2 כמה ימים אחרי מקור 1 ומשיב לביקורת שנשמעה נגד האצ"ל.)

ב. חשיבות (3): הרחבת אזורי ההתיישבות (בנגב, סמוך לגוש עציון) לקראת ההכרעה על גבולות המדינה העתידה; רכישת קרקעות במקומות שבהם ההתיישבות הייתה דלילה (בעיקר בנגב) סייעה ליצור רצף התיישבותי והשפיעה על תוואי הגבול; הקמת יישובים באזורי גבול חיזקה את ההגנה על אזורים אלה. מקור מספר הלימוד הממחיש את החשיבות (למשל עלייה על הקרקע של 11 הנקודות בנגב, אוקטובר 1946; העלייה לבירייה, 1946).

שאלה 8

א. שלב ראשון (2): מלחמת אזרחים – בין כוחות לא סדירים ומפוצלים (מחתרות, כנופיות); ממשלת המנדט הבריטי עדיין שלטה בארץ; אין אבחנה בין חזית לעורף; בתחילה היישוב היה במגננה ואחר כך עבר ליוזמה (תוכנית ד', מבצע נחשון); שימוש בעיקר בנשק קל; מאבק על הדרכים (השיירות). מקור מספר הלימוד הממחיש מאפיין (למשל תצלום שרידי המשוריינים בשער הגיא – המאבק על הדרכים).
שלב שני (2): מלחמה בין מדינות – בין צבאות סדירים; הבריטים עזבו, ישראל מדינה עצמאית; בתחילת השלב ישראל במגננה ובלימה (מלחמת קיום), ובהמשך יוזמה (מבצעי יואב, חורב); יבוא ושימוש בנשק כבד (מטוסים, שריון, תותחים). מקור מספר הלימוד הממחיש מאפיין (למשל מפת פלישת צבאות ערב ב־15 במאי 1948 – מלחמה בין מדינות).

ב. חשיבות הקמת צה"ל (3): מעבר מגיוס על בסיס התנדבות לגיוס חובה, הגדלת הכוח הצבאי, חיוני למאבק מול צבאות ערב; פלישת צבאות סדירים חייבה ניהול המלחמה בקו מוסכם וצבא מאוחד ומאורגן במקום כמה מחתרות; ריכוז ענייני הביטחון בידי רשות ממלכתית אחת ולא בידי גופים מפלגתיים; מניעת התחזקות המחתרות כ"צבאות פרטיים" של מפלגות.
הדרוזים (3): ההישגים הצבאיים של צה"ל וההערכה שהיהודים ינצחו; שיתוף פעולה ביטחוני מוצלח ויחסי שכנות טובים בעבר (שנות השלושים); תמיכת נכבדי העדה וראשי המשפחות; דרוזים שעברו מ"צבא ההצלה" התגייסו מסיבות אישיות; הרצון להגן על כפריהם.
דוגמה: לוחמים דרוזים סופחו כפלוגה לחטיבה 9 (עודד), לחמו בצפון מערב הארץ ובמבצע חירם; או: צ'רקסים מכפר כמא שיתפו פעולה עם ההגנה בגליל התחתון והצטרפו לצה"ל.

שאלה 9

א. סעיפים (3): סיום המנדט הבריטי על ארץ־ישראל; חלוקת הארץ לשתי מדינות, מדינה יהודית ומדינה ערבית; שיתוף פעולה כלכלי (איחוד כלכלי) בין שתי המדינות; שמירה על זכויות האזרחים של המדינה האחת שיבחרו להישאר במדינה האחרת; ירושלים וסביבתה – שטח בין־לאומי בחסות האו"ם.
לא מומשו: החלוקה לשתי מדינות – קמה מדינה יהודית על שטח גדול מזה שהוקצה לה, ובשאר השטח לא קמה מדינה ערבית; ירושלים בפיקוח בין־לאומי – העיר חולקה בין ישראל לירדן; שיתוף פעולה כלכלי – לא קמה מדינה ערבית.
סיבות (2): הנהגת ערביי ארץ־ישראל ומדינות ערב דחו את החלטת האו"ם ויצאו למאבק צבאי נגד היהודים; עם סיום המנדט לא הוכרזה מדינה פלסטינית וצבאות ערב פלשו לארץ; השטחים שיועדו למדינה הערבית נותרו בידי ירדן ומצרים, שהעדיפו לשלוט בהם (ירדן סיפחה את הגדה המערבית ואת מזרח ירושלים).

ב. הגורם בקטע: עזיבה בגלל מצב המלחמה ובעידוד ההנהגה הערבית – ההנהגה הערבית הבטיחה ניצחון קל ("כיבוש ארץ־ישראל ותל אביב יהיה פשוט כטיול צבאי") ויעצה לערביי הארץ לעזוב זמנית ("עצת אחים ניתנה לערביי ארץ־ישראל לעזוב את אדמתם, בתיהם ורכושם ולשבת ישיבת ארעי במדינות אחיות שכנות").
גורם נוסף + מקור מספר הלימוד: למשל פחד מן הלחימה ומשמועות (דיר יאסין) וקריסת ההנהגה המקומית; גירוש בחלק מן המקומות (לוד ורמלה, יולי 1948); סירוב ישראל להחזיר את הפליטים אחרי המלחמה (החלטת הממשלה ביוני 1948) – והסבר כיצד המקור מבטא גורם זה.

פרק רביעי – סוגיות נבחרות בתולדות מדינת ישראל (33 נקודות)

שאלה 10

א. נסיבות (3): התנגדות אידאולוגית של שתי מעצמות־העל (ארצות הברית וברית המועצות) לקולוניאליזם; התנגדות לקולוניאליזם בדעת הקהל בעולם; משבר כלכלי בבריטניה ובצרפת אחרי מלחמת העולם השנייה וירידה ברווחיות המושבות; שינוי ביחסי הכוחות בעולם והשפעת "המלחמה הקרה"; הקמת האו"ם, שהפך לזירה מרכזית למאבק לסיום הקולוניאליזם; הקמת "הליגה הערבית" (1945), ששימשה גורם מדרבן וסייעה למאבק העמים הערביים; השלכות מלחמת העולם השנייה על אזרחי המושבות שלחמו בצבאות המעצמות. מקור מספר הלימוד המדגים תוצאה (למשל הקמת מדינות עצמאיות – חגיגות העצמאות באלג'יריה, יולי 1962, ועזיבת האירופאים והיהודים).

ב. גורמים (3): תהליך הדה־קולוניזציה – היהודים נחשבו תומכי המעצמה הקולוניאלית; התגברות הלאומיות הערבית – בחיית התושבים היהודים, שנתפסו כזרים; השפעת מלחמת העצמאות – הגבירה את המתח והאיבה, פרעות נגד יהודים (מצרים, עיראק, לוב, מרוקו); השפעת הקמת מדינת ישראל – היהודים קיבלו אותה בהתלהבות, והמתיחות גברה; החלטות הוועדה המדינית של הליגה הערבית (1946, 1947) לפגוע ביהודים במדינות ערב (שלילת אזרחות, החרמת רכוש); השפעת מלחמת סיני ומלחמת ששת הימים (הידרדרות מצב היהודים במצרים, פרעות בלוב 1967).
גורם עיקרי בארץ אחת + שתי עובדות (למשל עיראק – הלאומיות הערבית והסכסוך עם ישראל: הציונות הוגדרה פשע ושפיק עדס הוצא להורג, 1948; חוק ויתור האזרחות 1950 והקפאת הרכוש 1951 – מבצע עזרא ונחמיה).

שאלה 11

א. קשיים (2) מהקטע: מצוקת דיור – "איפה נגור, בבקשה?", "חצי מיליון העולים שזרמו למדינה בנחשול אחד מוגזם חסמו בגופם את כל החורים האפשריים בבתים", פחון במעברה עם משפחה מרובת ילדים או אצל הדוד יעקב שגר במקרר; אי־ידיעת השפה העברית – שרים את "התקווה" "לעת עתה בלי מילים"; הדרישה לאמץ את ערכי החברה הקולטת ולוותר על הזהות – הפקיד מחליף את שמו "קישהונט פרנץ" ל"קישון" ו"אפרים"; יחס פטרוני ומתנשא של הממסד – "איזה מזה שם המשפחה?", "אין דבר כזה. הלאה!".
גורמים (3): מדינה צעירה בשלבי היערכות ובנייה אחרי מלחמה קשה, עם עלייה רחבת היקף ואמצעים כספיים דלים (דיור, תעסוקה, חינוך, בריאות); העולים הגיעו בתוך זמן קצר ומספרם היה גדול ממספר הקולטים; תפיסת "כור ההיתוך" – יצירת אומה ישראלית בעלת תרבות אחידה; שיקולי ביטחון וכלכלה בהכוונת העולים למקומות מגורים (פיזור אוכלוסייה, עיירות פיתוח, התיישבות חקלאית).

ב. טיעון בעד עלייה מבוקרת – טענה: אין אפשרות לקלוט את המוני העולים, ולכן יש להתאים את קצב העלייה ליכולת הקליטה ולקבוע סדר עדיפויות (גיל, מצב בריאותי). נימוקים: בארץ כ־650 אלף יהודים בלבד, ואי־אפשר לקלוט יותר ממיליון בזמן קצר; המדינה צריכה לשקם את עצמה אחרי המלחמה ולבנות כוח צבאי – יש להעדיף צעירים ובעלי מקצוע; מערכות הרווחה, החינוך, הבריאות והדיור בשלבי בנייה – עדיף להעלות זקנים וחולים בשלב מאוחר יותר; מגפות בקרב העולים; יש להעלות קודם את מי שבסכנה קיומית.
טיעון נגד – טענה: יש לקלוט ללא הגבלה כל יהודי שרוצה לעלות. נימוקים: המדינה קמה כדי שכל יהודי יוכל לעלות (מגילת העצמאות, חוק השבות 1950); איום ביטחוני – צורך דמוגרפי ביישוב הארץ ואזורי הגבול; מצב היהודים בארצות מסוימות עלול להידרדר והשערים ייסגרו.
מקור מספר הלימוד המבסס נימוק (למשל חוק השבות, 1950).

שאלה 12

א. פעולות מדינות ערב: נאצר נקט צעדים שהפרו את הסכמי 1957 – ריכוז כוחות מצריים בסיני, סגירת מצרי טיראן ופינוי כוח האו"ם מסיני; מלחמת התעמולה של נאצר נגד ישראל והאיומים להשמידה; הסכם ההגנה בין מצרים לסוריה (נובמבר 1966) ובין מצרים לירדן (מאי 1967) הגבירו את המתיחות.
עמדת המעצמות: ברית המועצות ליבתה את הסכסוך – סייעה למדינות ערב בהלוואות ונשק, עודדה את סוריה ומצרים, והעבירה למצרים מידע שגוי על ריכוזי כוחות ישראליים מול סוריה; מעצמות המערב (בריטניה, צרפת, ארצות הברית) סירבו לערוב לישראל ותבעו ממנה לא לפתוח במלחמה; מאמצי ישראל לגייס את המעצמות לפתרון מדיני ב"תקופת ההמתנה" לא צלחו – תחושה של חוסר ברירה; ישראל סברה שאחרי כישלון המאמצים המדיניים ארצות הברית לא תתנגד.
המצב בישראל: חרדה קיומית; גיוס מילואים נרחב – מעמסה כלכלית כבדה; לחץ הצבא ודעת הקהל לצאת למלחמה ולזכות ביתרון ההפתעה; 1.6.1967 – ממשלת ליכוד לאומי (משה דיין, מנחם בגין). כל אלה הובילו להחלטה לצאת למלחמה.

ב. הישגים (3): פתיחת מצרי טיראן והסרת האיום על חופש השיט לאילת; הסרת האיום על מקורות המים ויישובי אצבע הגליל מכיוון סוריה; השטח שבשליטת ישראל גדל פי שלושה והגבולות החדשים העניקו עומק אסטרטגי והרחיקו את צבאות ערב ממרכזי האוכלוסייה; כיבוש מזרח ירושלים מידי ירדן – גישה מחודשת למקומות קדושים ליהודים ואיחוד העיר; הניצחון המהיר העלה את מעמדה ויוקרתה של ישראל בעולם וחיזק את מעמדה מול ארצות הברית.
מקור 1: תחושת אופוריה – החייל רץ קדימה בנשק שלוף ומחייך, השמש מחייכת; ניצחון היסטורי חסר תקדים – "ההיסטוריה" רודפת אחריו: "חכה! חכה! אני לא מספיקה לרשום!", שלטי השטחים שנכבשו מידי סוריה, ירדן ומצרים; אין אויבים, אין לחימה ואין מחיר.
מקור 2: רגשות מעורבים – שמחת ניצחון לצד עצב על המחיר הכבד של הנופלים; חוויה קשה שגבתה מן הלוחמים מחיר פיזי ונפשי.
סיבה להבדל: זהות היוצר – מאייר אזרחי שלא היה בחזית מול הרמטכ"ל שהכיר מקרוב את מחיר הדמים; או מועד הפרסום – מקור 1 בסמוך לסיום המלחמה, תחת רושם הכיבוש המהיר, מקור 2 כשבועיים וחצי אחריה, כשהיה זמן להרהר; או סוג המקור ומטרתו – קריקטורה לקהל רחב מול נאום בטקס אקדמי.

שאלה 13

א. שיקולי סאדאת: ראה במלחמה אמצעי לפתיחת תהליך מדיני שיביא לנסיגת ישראל מסיני, אחרי שנדחו יוזמותיו להסדר עם ישראל (לשבור את הקיפאון המדיני).
תוצאות מלחמת ששת הימים: הישגי ישראל העצימו את התנגדותה של מצרים למדינת ישראל, ומצרים שאפה למחוק את הכישלון ולנקום על ההשפלה שספגה במלחמה; מצרים רצתה להחזיר לעצמה את שטחי חצי האי סיני שנכבשו במלחמה.

ב. הישגי ישראל: התחזק הקשר עם ארצות הברית, סיוע אמריקני משמעותי (רכבת אווירית); אף על פי שהופתע, צה"ל עצר את התקדמות צבאות מצרים וסוריה ואף יצא למתקפת נגד וכבש בחזרה את השטחים שנפלו; צה"ל כבש שטחים מעבר לגבולות סיני ורמת הגולן – 40 ק"מ מדמשק ו־101 ק"מ מקהיר.
הישגי מצרים: ההתקפה הפתיעה את ישראל; הצבא המצרי חצה את התעלה, כבש את רוב המעוזים וביסס קו הגנה מעבר לתעלה בעומק כמה ק"מ ואף הדף את ניסיון התקפת הנגד הראשונה; בסוף המלחמה נותרו כוחות מצריים ממזרח לתעלה, בסיני; אבדות קשות לצה"ל; כושר לחימה גבוה; השיחות בסיום המלחמה – הסכמי הפרדת הכוחות, פתיחת תעלת סואץ, הרחקת צה"ל ובסוף הסכם השלום והשבת סיני.
מקור 1: השפעה שלילית על הדימוי העצמי ועל דימוי צה"ל – הדמות הזקופה על הכן משתקפת במראה שפופה, מובסת, חלושה, עומדת על פח זבל, ברקע אפל – התחושות הקשות בחברה הישראלית אחרי המלחמה.
מקור 2: השפעה חיובית – ניצחון: "יצאנו וידנו על העליונה", "ברור לי מאז אותם ימים שלא יוכלו לנו", "רוח של ביטחון ועוצמה והכרה בגודל הניצחון".
סיבה להבדל: זהות היוצר – מאייר אזרחי שמבטא את התחושות בציבור מול קצין בכיר שלחם ומבקש לחזק את רוח הקרב בצבא; או מועד הפרסום – 1974, כשהרושם הקשה של ההפתעה והמחדל עוד טרי ותנועות המחאה פועלות, מול 2013, ממרחק של 40 שנה ובפרספקטיבה רחבה יותר.

כל הבגרויות בהיסטוריה עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/history